

A bírálóbizottság értékelése

Kis Benedek József benyújtott értekezésének témaválasztása rendkívül aktuális, célul tűzte ki a közel-keleti és az észak-afrikai térség átfogó elemzését biztonsági, ezen belül katonai biztonsági szempontból, lokális, regionális és globális szinten. A térség biztonságpolitikai körülményeinek értékelésével elemezte azokat a tényezőket, amelyek a dzsihádzmus, a radikalizmus és a terrorizmus kialakulásához vezetnek és hatással vannak Európa, benne hazánk biztonságára is.

Az egyes országok haderejének, katonai potenciáljának, erős és gyenge oldalainak, valamint ezek Európára gyakorolt hatásának feltárásával, tudományos módszerekkel elemezte, hogy a vizsgált térségben a biztonság katonai eleme miért vált meghatározó tényezővé. Vizsgálata tárgyává tette a katonai erők szerepének változását az arab tavasz kezdetétől napjainkig, különös tekintettel az egyes országok belbiztonságában mutatott aktivitásukra. Elemezte, hogy a térségben tapasztalható proliferáció, terrorizmus és migráció milyen kihívást jelentő Európára és magára a térségre.

Kis Benedek József doktori értekezésében összesen hét új tudományos eredményt fogalmazott meg, amelyek az alábbiak:

1. A jelölt bizonyította, hogy a Közel-Kelet és Észak-Afrika válságkörzetei jelentős hatást gyakorolnak az egész régióra és Európára is. A Közel-Kelet és Észak-Afrika átmeneti állapotban van, a régi rendszer összeomlott, az új pedig még nem stabilizálódott. A térség válságából adódóan három tényező szoros összefüggésben van egymással: ezek a szír-iraki konfliktus, valamint a menekülthullám és az európai terrorcselekmények felerősödése.

2. A jelölt igazolta, hogy a vizsgált régióban a katonai erő az érdekérvényesítés fontos eszköze, különböző intenzitású válságócok teszik bonyolulttá a helyzetet, komoly érdekellentétek mutathatók ki a nagy és regionális hatalmak térséget érintő politikájában, vallási és etnikai küzdelmekkel, alvó és újjászülető konfliktusokkal találkozhatunk. Feltárta, hogy a térségben jelentős szerepük van a milíciáknak, a gerilla- és terrorszervezeteknek. Bizonyította, hogy ha Iránnak sikerülne atomfegyverre szert tennie, akkor a térség katonai egyensúlya gyorsan és radikálisan felborulna, komoly hatást gyakorolva a vizsgált régió túlra is.

3. A jelölt bizonyította, hogy négy területen várhatók heves konfliktusok, amelyek a következők:

- síiták és szunniták között Irán és Szaúd-Arábia hatalmi harca következtében;
- a szunnita táboron belüli csoportok között, különös tekintettel a radikálisok és a nem radikálisok közötti ellentétekre;
- az arab társadalmon belül azon fiatalok között, akik a változások kezdeményezői és akik ellenzik a változásokat;
- az etnikai kisebbségek harcában (pl. a kurdok, palesztinok), akik a függetlenségükért harcolnak.

4.) A jelölt igazolta, hogy államok közötti hagyományos és aszimmetrikus háborúk a régióban nem zárhatók ki, a polgárháborúk számukban és intenzitásukban növekedhetnek. A globális és regionális hatalmak egymással versenyezve igyekeznek

befolyást szerezni, érdekeiket érvényesíteni. A közel-keleti és észak-afrikai országokban a lakosság létszámához viszonyított nagy létszámú haderőt az uralmon lévők – hatalmuk biztosítása érdekében – az ellenzék elnyomására is felhasználják. Ugyanakkor az sem zárható ki, hogy a haderő részt vesz autoriter, népellenes uralkodók hatalmának megdöntésében vagy éppen a belső stabilitás helyreállításában.

5.) A jelölt bizonyította, hogy a jelenlegi közel-keleti szektariánus és etnikai ellentétek, az azokat kísérő intolerancia, a sikertelen államok megjelenése, valamint az erőszak alkalmazása nem az úgynevezett arab tavasz következménye, hanem integrált része a modern Közel-Kelet és Észak-Afrika politikai történetének.

6.) A jelölt igazolta, hogy a térség arab fegyveres erőinek nagysága és minősége (képessége) rendkívül vegyes képet mutat. Elemezte az egyes országok katonai képességeit, rámutatott az erősségekre és a gyengeségekre. Képesség szempontjából a Közel-Keleten az izraeli védelmi erők a legfejlettebbek. Más államok, például Irán, aszimmetrikus képességet építettek ki, és fegyveres csoportok támogatásával igyekeznek kitölteni a köztük és Izrael között kialakult biztonsági rést. Izrael után a térség legjobban felszerelt és ellátott haderejével az Öböl menti országok rendelkeznek.

7.) A jelölt feltárta, hogy a Közel-Kelet az arab változásokat követően még megosztottabbá vált, etnikai törésvonalakkal, nemzetállamokkal, különféle közösségekkel és vallásokkal. Ennek megfelelően katonai területen nemzeti haderőkkel, milíciákkal, nem állami tényezőkkel és a legkülönbözőbb eredetű és típusú fegyverekkel találkozhatunk. A konfliktusok megoldása addig nem várható, amíg a vallás és a társadalom, a társadalom és az állam, illetve az állam és az egyén közötti viszony alapvetően meg nem változik. Európa számára a térségből a legnagyobb kihívást a menekülthullám jelenti, amellyel még hosszú időn keresztül számolni kell abban az esetben, ha Európa nem tesz hatékony intézkedéseket az illegális migráció megakadályozására.

Kis Benedek József doktori értekezésében megfogalmazott 7 tudományos eredménye közül a bírálóbizottság az alábbiakat fogadta el: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 6, 7.

A szavazásra az Akadémiai Adattár rendszerében került sor. 8 fő szavazott, de technikai okból csak 7 tag adott le érvényes szavazatot.

A jelölt témaválasztásának fontossága és időszerűsége egyértelmű. A régió geostratégiai fekvése, a világ energiaellátásában betöltött szerepe, Európával való szomszédsága, nem utolsósorban központi szerepe a világ fegyverkezésében (és sok egyéb tényező) mind azt támasztják alá, hogy a jelölt jól választotta meg értekezése tárgyát. Külszolgálati tapasztalatai és a témakörben régóta végzett alapos kutatásai alapján Kis Benedek József sokoldalúan és gazdag tényanyagon keresztül mutatja be a térség országait, gyakorlatias megközelítésben, biztonság- és katonapolitikai szempontból érdemben elemezve a térség biztonsági helyzetét. Imponáló mennyiségű forrásanyagot vonultat fel, amelyek zöme aktuális helyzetelemzés és jelentés, ezért jó részük eleve interneten keresztül elérhető forrás, de bőven merít a biztonság- és védelempolitika kérdéseivel foglalkozó elméleti igényű művekből is.

A régió és az itt végbemenő folyamatok komoly biztonsági kihívást vagy kockázatot – egyesek szerint biztonsági fenyegetést – jelentenek Európa számára. A jelölt bemutatta a térség egyes államainak erőfeszítéseit a biztonsági problémák megoldására, mindenképp a fegyveres erők fejlesztése és irányítása terén. Részletesen kitért a katonai képességek értékelésére, mind az állomány, a haderőnek különbségei, a korszerű fegyverekhez való hozzáférés tekintetében. Fontos elemként vizsgálta a katonai irányítás minőségét is, amely gyakran döntővé válik a háborús konfliktusokban.

Az egyes országok biztonságpolitikai helyzetének, katonai képességeinek elemzése, értékelése mellett a jelölt értekezésében kiváló és igen tanulságos hadtörténeti okfejtéseket találtunk, amelyek a lezajlott háborúk, fegyveres összecsapások részletes bemutatásán, azok mélyreható vizsgálatán alapultak. Figyelemre méltó, eredeti módon vetette fel és tárgyalta a térség autokrata rendszerű államainak, valamint hadseregeinek viszonyát a társadalmi változások tükrében. Az állam mindenütt támaszkodik a fegyveres erőkre, a mindenkori hatalom igyekszik puccsbiztos lojalitásukat biztosítani, amire többféle eszközt is alkalmaznak, az anyagi juttatásokon és személyi politikán kívül a párhuzamos biztonsági szolgálatok működtetéséig.

A Közel-Kelet és Észak-Afrika geopolitikai jelentőségének elemzése során a jelölt helyesen mutatott rá, hogy az energiaforrásokhoz való hozzáférés teszi ezt a régiót a nemzetközi rendszer más szereplői számára létfontosságúvá. A vallási, etnikai, kulturális és a politikai rendszerek jellegében meglévő különbségek miatt az utóbbi évtizedben felerősödött ellentétek és erőszakos konfliktusok miatt azonban jelentősen növekedtek az aggodalmak a források elérhetőségével kapcsolatban. A jelölt helyesen azonosította a legveszélyesebb konfliktusokban egymással szemben álló államokat és államcsoportokat. A jelölt további érdeme, hogy kilépett a szűk katonai elemzés keretei közül és szélesebb politikai összefüggésekbe helyezte következtetéseit.

Ugyanakkor, a biztonsági – mindenekelőtt a katonai biztonsági – kérdésekkel foglalkozó szakértők nyilvánvalóan másra helyezik a hangsúlyokat, másfajta terminológiát használnak, mint akár a bölcsészettudományi, akár a társadalomtudományi megközelítések, s tegyük hozzá: utóbbi kettő között is lényeges a különbség! Ez azért fontos, mivel nem szerencsések a szerző által konzekvensen használt olyan kifejezések, mint: “iszlám terrorizmus” (64.o.) és “radikális iszlám terrorizmus” (57.o.), “radikális iszlám ideológia” (58.o.), “iszlám militáns szellem” (36.o.), “iszlám radikalizmus” (38., 238.o.), “iszlám radikális csoportok” (308.o., tézisek 2.o.), illetve “radikális iszlám” (38.o.), vagyis amelyek az „iszlám” szó elé illesztenek negatív konnotációjú jelzőt, vagy az “iszlám” szót használják negatív jelzőként. Nincs olyan, hogy “iszlám terrorizmus”. Van viszont iszlamista, vagy dzsihádisták terrorizmus. Olyan sincs, hogy “radikális iszlám”. Nem az iszlám radikális, hanem azok a muszlimok, akik saját politikai-ideológiai céljaiknak megfelelően értelmezik az iszlámot. Vannak szélsőséges iszlamisták, avagy dzsihádisták által végrehajtott terrorcselekmények, amelyeket az iszlámra hivatkozva követnek el. A muszlimok elsöprő többsége viszont “mérsékelt”. Nem szerencsés a vallás és a terrorizmus összemosása.

Kis Benedek József értekezése összességében értékes hozzájárulás egy olyan földrajzi régió és regionális biztonsági komplexum tudományos igényű megismeréséhez, amely a nemzetközi rendszer szereplői számára számos biztonsági és gazdasági problémát okoz. A téma tárgyalásának újszerűsége abban látható, hogy a jelölt egy erőszakos konfliktusokra hajlamos régió katonai képességeit és azok fejlesztésének trendjeit mutatta be. Az értekezésben ismertetett adatok, információk és következtetések hasznos forrásként szolgálnak a Közel-Kelet és Észak-Afrika konfliktusainak, illetve háborúinak elemzésével foglalkozó biztonságpolitikai és katonai szakértők számára.